

A NÉPSZABADSÁG KULTURÁLIS MELLÉKLETE

1959. április 19.

A VII. Magyar Képzőművészeti Kiállítás

Nagy érdeklődéssel várták a szép festmények, grafikák, szobrok, érmék, gobelinek kedvelői — s a tárlatok zsúfolt termei azt bizonyítják, hogy a művészet kedvelőinek serege rohamosan növekszik — a VII. Magyar Képzőművészeti Kiállítást, amelyet a Tanácsköztársaság 40. évfordulójának tiszteletére rendeztek a Műcsarnokban. Az érdeklődés szőtt az alkalomnak, a történelmi jubileumnak.

De a kiállítás iránti érdeklődésnek van még egy — ha szabad ezzel a kifejezéssel élni — „maibb”, s a magyar művészet általános fejlődése iránti felelősségérzetből fakadó oka is. A VII. Magyar Képzőművészeti Kiállítást két évvel ezelőtt, 1957-ben megelőzte a Tavasz Tárlat. Emlékeztetés, hogy az ellenforradalmat közvetlenül követő Tavasz Tárlat bizony kiábrándulást okozott és aggodalommal töltött el az ott megnyilvánuló eszmei zűrzavar minden, a magyar képzőművészetért felelősséget érző embert. Így hát a mostani kiállítás is hivatalos volt eldönteni, hogy a két év előtti „sanyarú kép” csak átmeneti megtorpanást jelzett-e vagy ennek a művészeti ágnak komoly válságát.

Nos, rögtön a bevezetőben meg kell mondani, hogy az optimistáknak, a fejlődésben bízóknak lett igazuk: a kiállítás egészében kielégíti a fokozott várakozást, nagy művészi élmény, amely egyaránt szól a néző agvához és szívéhez, érzelmeit ébreszt, s új látásmódra is szoktat.

Háromszáztizenhét művész 614 művét mutatja be a Tavasz Tárlaton. E hasábkon teljességgel lehetetlen mesemlíteni akár a jelentősebbeket is. Még kevésbé vállalkozhatunk arra, hogy a művészek fejlődési útját, vagy akár új, útkereső kísérleteit számba vegyük. Csak néhány jelenséget jegyeztünk fel, amelyek véleményünk szerint említésre és főleg később behatóbb vitákra méltóak.

Még aki csak átfut a kiállításon, s különösen összehasonlítja azt emlékeztetésben az 1957-es tárlaton szerzett benyomásokkal, meg kell hogy állapítsa: újra méltó helyére került a két évvel ezelőtt szinte detronizált téma. A mostanin lemerhető, hogy művészeink többségükben kiábrándultak az öncélú, mondanivaló nélküli ábrázolásból — ha ugyan ábrázolásnak lehet mondani az olyan alkotást, amely hangsúlyozottan nem akar ábrázolni.

A téma „trónfosztása” után most a téma „honfoglalása” természetesen az alkalomból fakad. A Tanácsköztársaság 40. évfordulója, valamint az erre az alkalomra kiírt különböző pályázatok orientáltak és felgyújtották a művészi fantáziákat. S az is nyilvánvaló, hogy a zsűriés tendenciája rányomta a bélyegét a kiállítás összképére. Mégsem hiszünk, hogy tévednénk, mikor azt állítjuk: a tematikus erőfeszítések is jelzik képzőművészetünk fejlődését, világnézeti és állásfoglalási előrelépését, a szocialista gondolkodás és látásmód erősödését.

Legszembetűnőbb — s talán legörvendetesebb — hogy a témánélküliségtől való elfordulás és a szocialista útkeresés — még hozzá általában egész tisztes magasságra emelt — művészi mércével — a fiatalabb alkotóknál mutatkozik meg leginkább. *Blaski János*, *Orosz János*, *Ridovics László*, *Kemény Zsigmond*, *Váczai András* és mások rangot vívtak ki maguknak a kiállításon bemutatott műveikkel. S az olyan tehetős fiatal, mint *Sarkantyú Simon*, ebben az „ifjú seregben” már érett, határozott mondanivalójú és kialakult művészi módszerekkel dolgozó alkotónak számít. *Sarkantyúnak* különösen a

19-es *Felvonulók* című olajtemperája érdekelhetően nagyon belülről, lendületében, bonyolult kölcsönhatásában mutatja meg a munkástömegek forradalmi mozgását. *Vati József Kommunisták kivégzése 1919-ben* című képe, különösen a jobboldali alak arca, példa a szenvedélyes jellemábrázolásra, a tipikusnak és az egyéninek egységbe ötvözésére, a heroizmusnak harsány mutogatás helyett visszafogott eszközökkel és éppen ezért hatékonyabban való megmutatására. *Feledy Gyula* rézkarcosorozata 1919-ről, *Gacs Gábor* merész grafikái, *Raszler Károly* szenvedélyes 1919-es rézkarcosorozata és *Konfár Gyula* két nagyjerejű krétarajz-portréja ugyancsak a fiatal alkotók „kiugrását” tanúsítják.

Nagyon örvendetes, hogy az előbb említett fiatalok és mások is nemcsak a 19-es témák ábrázolásánál mutatnak határozott társadalmi állásfoglalást. *Blaski János* például a *Kohászké* című festményén s a két tanácsköztársasági kompozíciójával hasonló igényességgel és hitelességgel ábrázolja a „legmaibb” má. *De Konok Tamás* *Norman tengerpart* című olajfestménye, *Kohán György* *A háború éveiből* és *Ujvári Lajos* *Kék székek* című képe is a fiatalok mondanivalóiról és magas festői igényéről tanúskodik.

Félreértés ne essék: a VII. Magyar Képzőművészeti Kiállítás nem jelent valamiféle örségváltást és még kevésbé akarja felidézni a nemzedékek harcának értelmetlen és hamis teóriáját. A fiatalok igényes jelentkezése, s ennek hangsúlyozott nyugtázása nem jelenti azt, hogy nem vennék észre az előttük járó nemzedék új teljesítményeit. A fiatalokkal való példázódásunk csak a magyar képzőművészet fejlődési tendenciájának jelzését szolgálta, mert hiszen természetes, hogy a kialakulatlanabb, kiforratlanabb egyéniségeknek jobban lemerhető az egyik évről a másikra az új társadalmi, politikai, benyomásbeli impulzus, mint azoknál, akiknek műve széles, biztos alapokon nyugszik. De lehetetlen nem észrevenni például *Domanovszky Endrének* művészi és emberi gazdagodását az oroszláni szélesvásznú mozi freskótervében, *Domanovszky* ezt a nagyon nehéz műfajt — ahol olyan nagy jelentősége van a nagy foltk hatásának és mozgásának, a levegősségnek, a nagy ritmusok ismétlődésének — egyre nagyobb virtuozitással kezeli.

Konecsni György 1919-ben *jelentkezés a Vörös Hadseregbe* című festménye azt mutatja, hogy a művész az 1957-es törés után magához tért és folytatja szépen ívelő útját. Igaz, mintha még lennének nyomai a közelmúltnak: túl lehiggadtak, a nagy indulatoktól önnönmagát eltorlaszolónak tetszik, mint aki védekezni akar a maga számára láthatóan legijesztőbb mementó, a sematizmus veszélye ellen. Atmoszféravisszaadó és a nézőkben atmoszférát teremtő *Iván Szilárd* *Vörös-katonák a Duna-parton* című festménye, amely már szinte fukar tömörségével teszi hitelessé az ellenforradalmi monitorlázas elverőinek hősiességét, céltudatoságát, ellenséggyűlöletét. *Ék Sándor* *Tanács-Magyarországról mindenki a frontra!* című olajfestménye lendületet, erőt, hősiességét áraszt.

A meghitt színek mestere, *Bernáth Aurél* is vonzó képpel a *Prága* című alkotással jelentkezik a kiállításon. A mester hangvétele az alkalommal is kicsit szomorkásan szemlélődő, de most is csillogtatja nagy erejű: a zöld-patinás kupola kontrapunktjának fénye mintha

bevilágítaná a vászon pasztelles árnyalatait, valami különös derűt kölcsönözve a borongó tájnak. *Kurucz D. István* *Kütnál* című olajtemperája a töle megszokott elmélyült paraszti ábrázolás példája. Kellemes színfolt *Luzsicza Lajos* őszinte hangvételű tájképe, a *Dunakanyar Lábatlannál*.

Szőnyi István kifogyhatatlan zebegényi tájainak új arculatát mutatja vásznán, ez alkalommal azonban mintha egy árnyalatnyival fáradtabbnak mutatkoznék.

Csernus Tibor *Saint Tropez* című nagyméretű olajfestménye a kiállítás egyik meglepetése. Szinte varázslatos színjátékot produkál, megkapó a kép, amelyről alig lehet elvonni a szemet. *Csernusra* láthatóan a divatos francia festő, *Buffet* modora hatott, de ezt egyéni feldolgozta magában. Nehéz megfajteni a kép esztétikai titkát. Érdekes ez a meghökkenítő kezdeményezés, a kérdés csak az, hogy előbbre viszi-e *Csernust*, aki — úgy érezzük — egyik-másik régebben kiállított művével a mostani állapotánál tovább jutott. Valahogy komplexebb volt a művészete, a lélektani összefüggések, a lelkiállapotok tükrözésében mintha előbbre járt volna.

A kiállítás ama fogyatékoságán, hogy arcképfestészetünket kissé elhanyagolta, *Gábor Marianne* portréművészetének egy jellegzetes darabja alig néhányadmagával segít.

Igen gazdag, sokrétű és kivívott rangjához méltó a grafikai anyag. Meg kell említeni *Pór Bertalan* hatalmas történelmi pasztellját, *Barcsay Jenő* ceruzarajzait, *Kass János* és *Szlávik Lajos* műveit, *Vincze Lajos* kínai tusillusztrációit és *Csohány Kálmán* nagyon dekoratív balladarajzait.

A szobrászati anyag ez alkalommal is kiegyensúlyozottabb, azt mondhatnánk, problémamentesebb, mint a festészeti termés. A szobrászatban az 1957-es Tavasz Tárlat sem mutatott annyi eltelendést, eszmei zűrzavart, mint a festészet.

Természetesen a tanácsköztársasági évforduló tematikailag a szobrok, érmék jellegére is rányomja a bélyegét. A festői anyagnál már említett ifjú előretörés kimutatható a szobrászatban is. *Vigh Tamás* két karakterisztikus, kitűnő portréval, *Vargha Imre* *Zenét hallgató nő*, *ifjú Szabó István* *Fiatall férj* és *Veszprémi Imre* *Agnes* című szobrával tűnt ki. Az érettebb alkotók közül *Kiss István* a tanácsköztársasági emlékmű, *Farkas Aladár* *Marx Károly*, *Somogyi Árpád* *Nagyamama*, *Szabó István* munkái, *Gyenes Tamás* *Az újpesti vöröskatonák* emlékmű terve, *Makrisz Agamemnon*, a szekszárdi tanácsköztársasági emlékmű, *Pátzay Pál* *Merengő* és *Mikus Sándor* a veszprémi tanácsköztársasági szobor című alkotásával jelentkezik. *Makrisz Agamemnon* hatalmas méretű szobra erőteljű duzzad, de a lebegő női alak vaskos megformálásával kevésbé tudta a szándékolt lendületet kifejezni, mint hogyha realisabban, esztétikusabban mintázta volna meg hősét. *Mikus Sándor* említett szobra csakúgy, mint

A vecsési parlamenti emlékműmintája megragadó, a hősiességet, a nagy történelmi tettet, az emberi nagyságot intenzíven ábrázolja. De *Mikus* szobraiban újabban mintha lenne valami a témával nem egészen harmonizáló könnyedség, táncosság. Láthatóan a hamis patoszról való féltelme olyan megoldási módokhoz vezet, amelyek nem vágnak eléggé az adott mondanivalóval. *Kisfaludi Stróbl Zsigmond* mesterségbeli tudását csillogtatja *Gluscsenko* akadémikusról készült portréja.

Fodor József:

ÉNEK, MÁJUS ELŐTT

Nézd csak, a mely, mely tavasznak
Ember-vívó szép csodái!
Most, hogy a bűk hervadoznak,
Kezd csak a vén szíve fájni;
Mint nyílik a csáb, víg álság
A szép viruló időben,
És a kerteket megássák
S dús fán a szem tágra döbben;
Míg a szív ujjongva jaydul,
Sajg a hév, már nyugva lankadt.
És új tűzbe vén sóhaj fül, —
Nosza, pedzzük inainkat!
Ne hagyjon az új nap árván,
Bár e vaddban nincs kímélet,
Mult zugodból el- kiszállván,
Eljen a vig, a nagy élet!
Ugy kezd, mint ki nem is élt benn,
Munkált az új napsugárral,
És az új nap örömeiben
Hadd a szived, teljes árral.
Fitogó fény, játszi bokrom,
Bimbó-láng lágy-éjű zöldben,
Nézd, mint a rég ifju, ugom,
Nézd, a mord halált megöltem,
Hol a kard, hogy pengve fogjam,
Meredek, hogy lengve hájgam?
Ha ifjacskán, vagy ahogy van.
Élni kell itt, e világban.
Véne: mint ki lenni kezd el,
Nyűtten: mint ki kezdve pattan;
Fél-vig, fél-sajgó szíveddel,
Míg pillantsz, a május itt van.
Háborító lágy szagokban
Dús a lombok keszkenője,
Mintha itt volna, buvóban,
Életednek drága nője.
Melled tellik, szived olvad,
S kelsz, a réginél merőbben;
Fel a tette, mely emel, hat,
Eljen, aki él, erőben!
Vén szívben is játszi vígban
(Éj, s Rossz innyük csak mutassák)
Erő, friss kar s tett amíg van:
Miénk a lét, a szabadság!

Jankovich Ferenc:

ÁRNYAT ADÓNK EMLÉKÉRE

(Abból az alkalomból, hogy az I. kerületi Tanács döntése ellenére kivágták a Mátyás utca 9. sz. ház egyetlen fáját, amely több más önkényesen kivágott és kivágandó ártatlan fa testvérpárja volt.)

Fürésszel és fejszével rohantak rája
s kivágták a nagy fát a tölkmagok.
Most álljanak föl a tölkmagok erre a fára
s üvölsék: „Éljen! óriás vagyok!”

Sikoltó rügyekkel zuhant a nyers fa,
az élő fa, a ház egyetlené;
s virágos átkait a porba sírta
hisz annyi szépség omlott le vele!

Annyi susogás, galamb-dal, ártatlan
levél-fény, annyi tavasz, annyi nyár!
Annyi muzsika, annyi dal a zajban,
annyi szép rajz — s mind összetörve már.

Kis gyermekek a házból sírva nézték,
gyengéd nők becsukták az ablakot.
S egy rózsza álmában a kert fűves réjtjét
tele virágozták vig tölkmagok:

s száz tölkefj nőtt a földi indán a törpe
gazban kuszva, sandítva egéket, —
Ablakodat is ugyanúgy lepnék be,
ha fölérnének az emeletig...

Álmomban szép fánk helyén ablakomban
csupa tők lógott, kis potrohosok,
s virítottak a szőrös leveles lombban
a drága maggal bélelt kobakok.

Nagy örömmel üdvözljük az eddiginél gazdagabb gobelinanyagot. Nemigen volt még példa arra, hogy magyar képzőművészeti kiállításon kilenc nagyméretű gobelinnel találkozzunk.

A tárlat túlnyomóan pozitív jellege mellett sem érezzük feleslegesnek megemlíteni a kiállítás összképének néhány gyengeségét, alkotóink munkájának néhány egészségtelen tendenciáját.

A kiállítást a Tanácsköztársaság 40. évfordulója tiszteletére rendezték. Érthető hát, hogy a zsűri az ilyen tematikájú képeket előnyben részesítette, de tán kisé alacsony volt.

Van valami egyoldalúság a festők és kisebb mértékben a grafikusok „19-es” szemléletében. Dicséretre méltó — mert a történelmi tényeknek és a Tanácsköztársaságról népünk gondolkodásában, szívében élő emlékezésnek megfelel —, hogy hangsúlyt kapott a hősi erőfeszítés, a proletár önfeláldozás, a férfias bátorság. De az már túlzásnak látszik — különösen, mert ez tömeges, majdnem kizárólagos jelenség —, hogy 1919 a festészet hitvallása szerint csupa tragédiából, komorságból,

egyéni lemondásból és az azt követő ellenforradalmi példa-statuálásból állt. Ez is volt, sőt ebből sajnós, nagyon sok volt 1919-ben. De volt derű, magával ragadó felzabadsultság, megalapozott és okkal nyilvántartott ujjongás is, s főleg volt embermillióknak forradalmi mozgása, optimista tervezetése és gazdaként berendezkedése ebben az országban. Sajnos, mindebből édeskeveset látnak a kiállításon.

Vajon csak a drámaibb téma nagyobb vonzása okozta ezt az előbb említett egyoldalúságot? Ennek is része lehet a dologban, s ez a tény maga is arról árulkodik, hogy a művészi fantázia nem volt elég szárnyaló. De a „történelmi” felületesség mellett a mai élet, a társadalmi és népmozgalmak nem megfelelő ismeretét és nem elég intenzív átélését is tükrözi ez a gyengeség. Nem lehet hitelesen ábrázolni a Tanácsköztársaságot a mából kilépve, a ma forradalmát 1919. évfordulójától elkülönítve. Nem csupán politikai, hanem a maga sajátos nyelvére lefordítva művészi tétel is az, hogy a ma, a népi demokratikus forradalom, a

(Folytatás a 8. oldalon.)

